

Smile» и компонентами – **курица** («Funny Chicken»), **апельсин** («Апельсиновый рай»), **клюква** («Клюква») и т.п. Исследование показало, что данная группа онимов является слабо исследованной, поэтому требует разработки терминологического аппарата, принципов номинации и более углубленного изучения.

1. Овсянникова, К.С. Региональные аспекты нейминга предприятий общественного питания (сравнительная характеристика эргонимов г. Москвы и г. Воронежа) / К.С. Овсянникова // Вопросы теории и практики. Филологические науки. – Тамбов: Грамота [Электронный ресурс], 2014. – № 7(37). – Ч.2. – 156-159 с. – Режим доступа: www.gramota.net/materials/2/2014/7-2/43.html. – Дата доступа: 15.12.2020.
2. O'Shea, S. Cambridge Learner's Dictionary: English-Russian / S. O'Shea // Cambridge university press [Electronic resource]. – Cambridge university press, 1992-2017. – Mode of success: <http://dictionary.cambridge.org/ru>. Date of access: 19.12.2020.
3. Carte.by: Ресторанный портал [Электронный ресурс] / Vitebsk.biz. – Витебск, 2014-2017. – Режим доступа: <http://carte.by>. – Дата доступа: 11.12.2020.
4. Relax.by [Электронный ресурс] / ARTOX. – Минск, 2006 – 2017. – Режим доступа: <http://relax.by>. – Дата доступа: 10.20.2020.

ГУМАРЫСТЫЧНЫЯ ЖАНРЫ ЯК КРЫНІЦА ЛІНГВАКРАІНАЗНАЎЧАЙ ІНФАРМАЦЫІ

К.С. Півавар
Віцебск, ВДАВМ

Гумар уяўляе сабой складаны сацыяльна-культурны і псіхалагічны феномен, вывучэнне якога знаходзіцца на стыку некалькіх гуманітарных навук. Гумар мае вялікае значэнне для развіцця асобы і зносін чалавека з іншымі людзьмі. Пачуццё гумару ўплывае на фарміраванне аптымістычных, гуманістычных адносінаў да жыцця, развівае самакрытычнасць, здольнасць бачыць рэчы пад нечаканым ракурсам. Гумар універсальны, але пры гэтым валодае нацыянальнай спецыфікай, у якой адлюстроўваюцца каштоўнасці арыентацыі і рысы нацыянальнага характару таго ці іншага народа. Існуе ўніверсальная тэматыка, сцэнарыі і тыпы гумарыстычных тэкстаў і нацыянальна спецыфічны гумар, які складана ўспрымаецца замежнікамі, а таму *актуальным* з'яўляецца апісанне спецыфікі гумару ў спецыяльных лексікаграфічных працах – лінгвакраіназнаўчых слоўніках.

Мэта: прааналізаваць гумарыстычныя жанры (анекдоты (показкі), жарты), тэматыка якіх звязана з рэаліямі Беларусі, апісвае нацыянальныя стэрэатыпы ў адносінах беларусаў.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання паслужылі сучасныя анекдоты, жарты [1]. Метады даследавання: апісальны, метада кантэкстнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Жарт (анекдот, показка) – адзін з самых папулярных фальклорных праявічых жанраў малой формы. Анекдот высмейвае не толькі сацыяльныя з'явы, большасць з іх крытыкуе людскія загані, учынкi, сямейна-бытавыя здарэнні, з'яўляецца сродкам самакрытыкі. Першым апублікаваным зборнікам сатырыка-гумарыстычных твораў малых форм з'яўляецца невялікі выпуск “Беларускія жарты”, апублікаваны ў 1915 г. В. Ластоўскім як дадатак да беларускіх выданняў. Асобнымі выданнямі выйшлі ў свет зборнікі анекдотаў і жартаў “Народныя ўсмешкі” (1961), “Беларускія народныя жарты” (1970), складзеныя З. Бяспалавым; “Жарты, анекдоты, гумарэскі” (том з серыі “Беларуская Народная Творчасць”, 1984) і інш. 44 анекдоты апублікаваў Н. С. Гілевіч у зборніку “Народныя казкі-байкі, апавяданні і мудраслоўі” (1983), кніга жартаў Р. Барадуліна “Дуліна ад Барадуліна”. Шмат анекдотаў і жартаў друкуецца ў газетах і часопісах (“Вожык”, “Звязда” і інш.). Як адзначаў У.Караткевіч, беларусам асабліва характэрна пачуццё гумару і самаіроніі. Асноўныя тэмы анекдотаў – прыватнае жыццё, узасамаадносіны мужчын і жанчын, асабліва сці прафесій. Аб'ектам гумару часта становяцца адмоўныя рысы нацыянальнага характару: п'янства (Чаму вы заўсёды п'яны? – Як жа не выпіць, калі па ўсім Мінску вісяць плакаты “За Беларусь!”?), лянота, пасіўнасць і г.д.

Важную лінгвакраіназнаўчую інфармацыю нясуць тыя анекдоты, якія асвятляюць асабліва сці тавараў, якія выраюляюцца беларускімі вытворцамі. Наяўнасць такіх анекдотаў з'яўляецца сведчаннем пашыранасці з'явы ў лінгвакультуры, а значыць дазваляе лексікографам, якія складаюць лінгвакраіназнаўчыя даведнікі, уключаць назвы гандлёвых марак у рэестры даведнікаў. Напрыклад, БелАЗ – найбуйнейшы сусветны вытворца кар'ерных самазвалаў вялікай і асабліва вялікай грузапад'ёмнасці, а таксама іншага цяжкага

транспартнага абсталявання а таксама назва выпушчанай транспартнай адзінкі. Знаходзіцца ў горадзе Жодзіна Мінскай вобласці. Завод выпускае сусветна вядомую тэхніку, якая працуе ў дзясятках краін свету. Магутнасць і вялікія аб'ёмы машыны адзначаюцца ў шматлікіх жартах і анекдотах пра БелАЗ: *Кіроўца БелАЗа глядзіць на дарожныя знакі проста з цікаўнасці; Мясоковыя навіны. Учора на перакрываванні праспектаў сутыкнуліся БелАЗ і невядома што; Сведкі сцвярджаюць, што на краш-тэсце БелАЗа бетонная пліта намагалася адпаўзіці; Правілы руху для БелАЗа: Выехаўшы на перакрываванні, паглядзець, ці няма іншага БелАЗа і працягнуць рух. Папулярнымі з'яўляюцца анекдоты і жарты пра сусветна вядомыя трактары "Беларус" (да 1993 года – "Беларусь"). Па некаторых звестках, кожны дзясяты трактар у свеце – беларускай вытворчасці. Знакаміты гандлёвы знак "BELARUS" прадстаўляе не толькі камерцыйную, але і патрыятычную каштоўнасць. Сведчаннем папулярнасці трактароў "Беларус" з'яўляюцца анекдоты: *Дзіўны народ гэтыя беларусы! Гэта ж трэба, ў гонар трактара краіну назваць!; Іспанец – чалавек, а іспанка – грып, амерыканец – чалавек, а амерыканка – б'льярд і турма, індзеец – чалавек, а індзейка – птушка; карэец – чалавек, а карэйка – ежа; балгарын – чалавек, а балгарка – інструмент; фін – чалавек, а фінка – нож; паляк – чалавек, а полька – танец, чэхі і в'етнамцы – людзі, а чэшкі і в'етнамкі – таткі. І толькі беларуска – чалавек, а беларус – трактар!**

Анекдоты могуць трапіна адлюстроўваць моўныя працэсы ў краіне. Сітуацыя незбалансаванага моўнага білінгвізму, пры якім галоўную камунікатыўную функцыю ўсё часцей выконвае руская мова, адлюстравалася ў анекдотах: *В Беларусі прыходзіць школьнік дома і гаворыць тата: "А мы в школе иностранный язык сегодня учили!" – "И какие слова ты выучил?" – "Да пабачэння" і "калі ласка". Або: беларусы так берагуць сваю родную мову, што нават не выкарыстоўваюць яе.*

У гумарыстычных жанрах могуць адлюстроўвацца канатацыі лексем, яе ўспрыманне жыхарамі той ці іншай краіны. Напрыклад, даўняя назва Беларусі – "Белоруссия", якая і сёння актыўна выкарыстоўваецца ў сродках масавай інфармацыі Расійскай Федэрацыі, успрымаецца большасцю беларусаў як памылковая. На тэму гэтага з'явіўся анекдот: *"Калі вы заблукалі ў беларускім лесе, выгукніце "Белоруссия", і абавязкова хто-небудзь знойдзецца вас направіць".*

Традыцыйныя для вырошчвання культуры, асабліва харчавання, таксама сталі тэмамі гумару. Агульнавядома, што практыцы вырошчвання бульбы на землях Беларусі некалькі стагоддзяў, аднак папулярнасць гэтай расліны відавочная, што прасочваецца ў наяўнасці крылатых выразаў: *Бульба – другі хлеб*, мностве назваў страў з бульбы (дранікі, клёцкі, камы, калдуны, бабка – многія з прыведзеных лексем з'яўляюцца безэквівалентнымі). Апрача таго, адным з галоўных прадуктаў харчавання ў беларускага народа стала бульба, якая выцесніла многія іншыя сельскагаспадарчыя культуры ўжо ў другой палове XIX ст. "Папулярнасць" бульбы ў Беларусі можна даказаць наступным жартам: *вучоныя даказалі, што бульба ў зямлі не проста расце, але яшчэ і трошачкі паўзе ў бок Беларусі; украінцы вінавацяць ва ўсіх бедах Расію, расіяне – Амерыку. А беларусы нікога не вінавацяць. Няма калі, трэба бульбу капаць.*

Без бульбы не абыходзілася ніводнае свята, без яе нельга было ўявіць раней (ды і зараз) паўсядзённую ежу, а разнастайнасць бульбяных страў здзіўляе, самае вядомае з якіх – дранікі. Нягледзячы на тое, што дранікі ёсць у розных еўрапейскіх кухнях, дранікі найбольш атаясамліваюцца з беларускай, што адлюстравалася ў анекдоте: *Меня зовут Бакшет, я работаю на строительстве кирпичного завода в Подмосковье, живу в общежитии. В одной комнате со мной живет парень Змитер. Как-то раз я угостил его пахлавой от мамы, а он протянул мне тарелку золотистых лепешек, сказал, что это "драники". Я отломил кусочек, положил его в рот и тут быццам чуд нейкі здейсніўся, зараз усё стала прыемным, як дзьмухнавенне ветрыка летнім вечарам, нібыта птушкі лётаюць блізенька-блізенька і так духмяна пахнуць кветкі, што разам жадаеш плакаць і смяяцца.*

Пэўныя гістарычныя падзеі таксама замацаваліся ў тэматыцы анекдотаў. Напрыклад, Вялікая Айчынная вайна – важная веха беларускай гісторыі і партызанскі рух, які паказаў мужнасць і гераізм беларусаў: *беларускія партызаны змазвалі рэйкі салідолам, пасля чаго фашысцкія эшелоны спыніліся толькі каля Уладзіславастока; У беларускай вёсцы падчас вайны немцы злавілі хлопца, які дапамагаў партызанам і павесілі яго. Вісеў ён дзень, два, на трэці яго знялі аднавяскоўцы. Хлопец апрытомнеў, вяскоўцы пытаюцца: "Янка, як жа так? Як жа ты жывым застаўся?" – "Як, як... Спачатку больна была... А потым прызвычаіўся...". У гэтым*

анекдоце на першы план выходзіць стэрэатыпнае ўяўленне пра беларусаў як памяркоўных і цяроплівых людзей.

Так, анекдоты часцей за ўсё звязаны з характэрнымі асаблівасцямі менталітэту (ці стэрэатыпамі). Вышэй названыя рысы беларусаў, якія часцей актуалізуюцца ў анекдотах – працавітасць, памяркоўнасць, цяроплінасць: *Вучоныя вырашылі правесці вопыт, як хто з нацыі будзе паводзіць сябе ў экстрэмальнай сітуацыі. Паставілі ў цэнтры пустога пакоя стул з цвіком у цэнтры. Першым зайшоў рускі, сеў, стаў крчаць, лаяцца. Другім зайшоў украінец, прысеў, ускочыў, выкруціў цвік са стула і паклаў у кішэню. Трэцім зайшоў беларус, прысеў на цвік, войкнуў, але працягнуў сядзець, потым падумаў: “можна, так і трэба” і зноў сеў на цвік У анекдотах пра беларусаў часцей падкрэсліваецца празмерная цяроплінасць, пакорлівасць: *Цяропенне і труд, усё... ты беларус.**

Заклучэнне. Такім чынам, гумарыстычныя жанры з’яўляюцца важнай крыніцай лінгвакраізназнаўчай інфармацыі, а самі яны могуць быць апісаны ў даведніках лінгвакраізназнаўчага тыпу. Нацыянальная спецыфіка гумару праяўляецца ва ўплыве на яго нацыянальных каштоўнасцей, уяўленняў, сацыякультурных стэрэатыпаў. Нацыянальная спецыфіка рэалізуецца ў наборы традыцыйных тэм і аб’ектаў гумару, тыповых прыёмах выкарыстання знакавых сродкаў стварэння камічнага эфекту і мадэлей іх разумення.

1. Анекдоты про белорусов. [Электронны рэсурс]. – Режим доступа: <https://anekdoty.ru/pro-belorusov/>. – Дата доступа:

ФЛАРЫСТЫЧНЫ АКЦЭНТ У ПАЭТЫЧНЫМ СВЕЦЕ С. ЯСЕНІНА І Т. КЛЯШТОРНАГА

*В.Ф. Падстаўленка
Віцебск, ВДУ імя П.М. Маішэрава*

Гонар любой літаратуры заўжды складаюць аўтары, мастацкія сістэмы якіх пераважна арыентаваны на нацыянальныя архетыпы. Пры гэтым адбываецца самабытная сітуацыя, калі прамаркіраваны нацыянальнымі архетыпамі творчы свет аўтара становіцца цікавым не толькі для лакальнай культурнай прасторы, але і для агульнасусветнай супольнасці рэцыпіентаў. Пераканальным доказам адзначанай думкі можа паслужыць творчасць С. Ясеніна і Т. Кляшторнага. Як вядома, паэтычны свет Сяргея Ясеніна з яго шчымлівым эмацыйным запалам, нацыянальнай асновай і яркай эксперыментальнасцю стаў арыенцірам для многіх сучаснікаў, у тым ліку і для Тодара Кляшторнага. Непаўторнае авангарднае мыслення гэтых аўтараў праяўлялася ў іх шматлікіх вершах, нават у межах дастаткова далёкіх ад філасофскіх сентэнцый тэм сучаснасці і асэнсавання сябе ў грамадстве.

Кранальныя патрыятычныя светы творцаў уключалі і, як калісьці пісаў Я. Колас, “вобразы мілыя роднага краю”. І сярод базісных аб’ектаў у іх фларыстычных канцэптасферах варта назваць вобраз клёна. Ён пры ўсёй традыцыйнасці ў кожнага паэта набывае своеасаблівую семантыку, адметную экспрэсію і мастацкую функцыянальнасць. Такім чынам, праведзенае даследаванне відавочна актуальнае, бо дазваляе праз акрэсліванне новых тыпалагічных ліній экстэнсіфікаваць навуковую рэцэпцыю адносна вершаваных сістэм абодвух аўтараў.

Мэта артыкула: раскрыць семантыку мастацкага вобраза *клёна* ў паэзіі С. Ясеніна і Т. Кляшторнага, выявіць яго аўтарскую спецыфіку.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання ў артыкуле з’яўляюцца вершы С. Ясеніна і Т. Кляшторнага з акрэсленым фларыстычным вобразам. Асноўнымі для навуковага аналізу абраны прыёмы канкрэтна-гістарычнага, структурна-тыпалагічнага і дэскрыптыўнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. Вобраз клёна ў паэзіі С. Ясеніна адлюстроўвае выразную тэндэнцыю паступовай сэнсавай экстэнсіфікацыі: так, спачатку ён падаецца як прыродаапісальная рэалія, якая хутка становіцца вобразам-сімвалам роднага краю. Ён звязаны з рэтраспектыўна-сугестыўнымі адчуваннямі лірычнага героя, яго ўспамінамі (напрыклад, у вершы “В те края, где я рос под клёном”).